

„Szeretném megkérni, hogy tudna-e abban segíteni...”

Kérési stratégiák használata a hollandiai magyarok körében

1. Bevezetés. A magyar diaszpóra nyelvhasználatának vizsgálata nem előzmény nélküli, kontaktusnyelvészeti szempontból leginkább a tengerentúlon (KONTRA 1990; FENYVESI 1995, 2005; HUBER 2016; KOVÁCS 2004; SZABÓ 2022; SZABÓ T. 2013) és néhány európai országban (pl. DELI 2021) folytak kutatások, főként angol nyelvterületen (USA, Kanada, Nagy-Britannia). Kevés azonban azoknak a kutatásoknak a száma, amelyek nem közösségi szinten, hanem az egyén szintjén vizsgálják az első nyelvben bekövetkező változásokat (NAVRACSICS 2015; NEUBERGER 2022). Jelen kutatás a Hollandiában élő magyarok elsőnyelv-kopását pragmatikai szempontból vizsgálja, ami egy nagyon alulkutatott területnek számít a nyelvkopás szakirodalmán belül is (SCHMID – DE LEEUW 2019). A kutatás egy nagyobb vizsgálat részét képezi, amelyben a pragmatikai szinten kívül a beszédfolyamatoosságot, szókincset, nyelv és identitás kapcsolatát, nyelvhasználat gyakoriságát és egyéb tényezőket tártunk fel (l. BÁTYSI 2020, 2021, 2022).

A tanulmány első része tárgyalja a nyelvkopás fogalmát és összefoglalja azokat a kutatási eredményeket, amelyek a pragmatikai szinttel kapcsolatosan születtek, majd rátér a kérések pragmatikájára, végül pedig leírja a kutatáshoz kapcsolódó módszertant, bemutatja a kutatási eredményeket, és levonja a következtetéseket.

2. Elsőnyelv-kopás és a pragmatikai szint. A nyelvkopás jelenségének tárgyalása előtt fontos, hogy megkülönböztessük azt a nyelvvesztés és a nyelvcsere fogalmától. A nyelvvesztés esernyőterminusként használatos, ami magába foglalja a nyelvcseret (közösségi szinten történik és generációk közötti) és a nyelvkopást (az egyéni szinten történik és egy generáción belül) (DE BOT – WELTENS 1995; SCHMID 2011). Elsőnyelv-kopásról azok esetében beszélhetünk, akik egy új nyelvi környezetbe költözve egy idő után változásokat tapasztalnak az első nyelvükben (L1). Az elsőnyelv-kopás alatt azokat a hatásokat értjük, amelyeket a második nyelv (L2) az L1-re gyakorol, amikor: „a) a már meglévő nyelvi ismeretek kevésbé hozzáférhetőek, vagy bizonyos mértékben módosulnak egy új nyelv elsajátításának eredményeként, és b) az L1 produkciót, feldolgozást és megértést egy másik nyelv jelenléte befolyásolja” (SCHMID–KÖPKE 2017: 638; saját fordítás – B. Sz.). A meghatározás jól mutatja, hogy nem a tudás, azaz a kompetencia elvesztéséről van szó, hanem használatbeli problémákról, azaz inkább a performancia érintett a kérdésben. Az eddigi kutatások a lexikai (JARVIS 2019), a grammatikai (GÜREL 2008), valamint a fonetikai, fonológiai (DE LEEUW 2009) szinteket vizsgálták, és a felnőtt (pubertás kor utáni) résztvevők esetében nem mutattak ki drasztikus változásokat az L1-ben. Magyar vonatkozásban VARGA (2012) a Dániában élő magyaroknál egyedül a megakadásjelenségek használatának növekedését találta, amely nem volt összefüggésbe hozható a háttérváltozókkal (emig-

rációs idő hossza, kor, attitűd stb.), TÓTH (2007) pedig a San-Franciscó-i öböl környékén élő magyaroknál a második generációtól kezdődően figyelte meg az analitikus szerkezetek használatának növekedését. A hollandiai magyarok esetében (BÁTYI 2022) lassabb beszédtempó volt kimutatható a magyarországi kontrollcsoporthoz képest, ami pozitív kapcsolatot mutatott a nyelvhasználat gyakoriságával.

Egy új nyelvi környezetbe kerülve az akkulturációs folyamatoknak köszönhetően a nyelvi kifejezés a pragmatikai szinten is változik. Számos elméleti keret és empirikus kutatás létezik arra vonatkozóan, hogy milyen hatással van az L1 és kultúra az L2 pragmatikai szint fejlődésére, azonban elenyésző azoknak a kutatásoknak a száma, amelyek a nyelvkopás hatására bekövetkező pragmatikai változásokat vizsgálják. PARADIS (2007) megjegyzi, hogy számos következménnyel bír a pragmatikai nyelvi alrendszerre az a tény, hogy az egyén a mindennapjait az L2 nyelvi és kulturális környezetben éli. Ilyen például, hogy lefordít egy L2 metaforát az L1-en folyó beszélgetés során, vagy bizonyos helyzetekben (az L1 egynyelvűek számára) szokatlanul reagál. A magyar kultúrában például a bókra, a dicsérő szavakra a dolog értékének lecsökkentésével válaszolunk (pl. a *Tet-szik a ruhád* bókra azzal, hogy az egy régi, ezeréves darab; SZILI 2016). Viszont ha egy magyar huzamosabb ideig az Egyesült Államokban él, akkor ugyanarra a bókra egy egyszerű *köszönöm*-mel válaszol. PAVLENKO (2000) KYOKO MORI (1997) történetét idézi, aki egy 20 évig Amerikában élő japán nő, és önéletrajzi regényében számol be arról, hogy milyen bizonytalan lett az udvariasság terén; elvesztette például azt a képességét, hogy a beszélgetés első 30 másodpercében megállapítsa a beszélgetőtársa korát, rangját és helyzetét, ami a japán kultúrában meghatározza az udvariasság mértékét.

A nyelvkopás kutatásában nem találunk példát a pragmatikai szint vizsgálatára, azonban az interkulturális pragmatika területén született néhány érdekes eredmény, ami jó kiindulópont lehet. Először is a pragmatikai kompetencia fogalmát kell tisztáznunk, ami az adott nyelvhez kötődő nyelvi és kontextuális ismereteket jelenti (BARRON 2003). A pragmatikai kompetenciának két aspektusa vagy szintje van: pragmanyelvi és szocio-pragmatikai szint (THOMAS 1983). A p r a g m a n y e l v i szint azokat a nyelvi elemeket jelenti, amelyekkel egy kommunikatív aktust kifejezhetünk. Ide tartoznak a direktség és indirektség pragmatikai stratégiái is. A s z o c i o p r a g m a t i k a i aspektus pedig a szociális viselkedést (THOMAS 1983), az adott nyelvhez tartozó szociális és kulturális szabályok ismeretét jelenti (CENOZ 2003). Nyelvtanulók esetében a pragmanyelvi kompetencia gyorsabban fejlődik, mint a szociopragmatikai tudás (pl. BARRON 2003). KECSKÉS (2015) szerint, mivel a késői kétnyelvűeknek már létezik egy L1-vezérelt pragmatikai kompetenciájuk, nem fejlesztenek ki külön L2 kompetenciát, hanem a már meglévő rendszert változtatják az új nyelv szociokulturális elvárásainak megfelelően, de egyéni elvárásaikkal megegyezően. Nincs tehát külön pragmatikai kompetenciájuk az egyes nyelvekben, hanem minden interakciót egy rendszer kezel. Ebben a rendszerben a kétnyelvű dönti el, mely pragmatikai normákat és konvenciókat fogadja el az L2-ből. Ez alapján a kétnyelvű pragmatikai szocializáció fő kérdését így foglalja össze: Hogyan változik a már meglévő L1 alapú pragmatikai kompetencia az újonnan megjelenő nyelv hatására, és hogyan keverednek és/vagy

hatnak egymásra az új és a már meglévő stratégiák, viselkedési formák és a szociokulturális tudás? (KECSKÉS 2015: 425). A kérdés feltételezi, hogy a már meglévő rendszer (L1) változik, a folyamat dinamikus, a kultúrák és nyelvek egymásra hatása kétirányú, és a szubjektivitás fontos szerepet játszik, azaz hogy az egyén mely új elemeket fogadja el és építi be a már meglévő rendszerbe.

Ezzel a gondolatmenettel egybevág a BLUM-KULKA (1991) által megalkotott interkulturális stílus hipotézis (Intercultural Style Hypothesis), ami ugyancsak a nyelvek kétirányú egymásra hatásán alapul, és tükrözi annak az interkulturális mintázatnak kifejlődését, ami a kétnyelvűség helyzetben történik meg. Egy kutatás során Izraelben élő angol (L1) – héber (L2) kétnyelvű amerikaiak szívességkérési stratégiáit vizsgálták (BLUM-KULKA–SHEFFER 1993), és azt találták, hogy a célcsoport stratégiái mind az amerikai, mind pedig az izraeli mintázattól különböztek, valahol a kettő között helyezkedtek el. A hipotézist később nyelvtanulókon tesztelték (CENÓZ 2003; SU 2010), s ennek során megerősítést nyert, hogy ha a nyelvtanuló nyelvtudása az L2-n magas, és gyakran használja az L2-t, akkor a hatás kétirányú lesz, továbbá, hogy a kétnyelvűek mindkét nyelvben az egynyelvű anyanyelvi beszélőtől eltérően teljesítenek. CENÓZ (2003) spanyol diákok két csoportját vizsgálta (az angolt folyékonyan és kevésbé folyékonyan beszélőket) diskurzuskiegészítő feladattal, és kimutatta, hogy az angolul folyékonyan beszélő csoport spanyolul is többször használta a beszélgetőtárs keresztnévét a megszólításkor, és több indirekt stratégiát használt, ami a spanyol egynyelvűekre nem jellemző, és az angol hatását mutatja.

A fentebb leírt kétirányú hatás és a pragmatikai tudás dinamikussága megegyezik a két- és többnyelvűek nyelvi tudását modellező *m u l t i k o m p e t e n c i a* fogalmával, ami az egyes nyelveket egy ún. szuperrendszer részeként írja le, amelyek hatnak egymásra (COOK 2003, 2012), és ebben a rendszerben az L1 felnőtt korban is változhat egy másik nyelv hatására (SETON–SCHMID 2016). A jelenség jól leírható az alkalmazott nyelvészetben egyre szélesebb körben használt *k o m p l e x d i n a m i k u s r e n d s z e r e k e l m é l e t é v e l*¹ (LARSEN-FREEMAN–CAMERON 2008), ami nemcsak a nyelv pozitív fejlődését, de a nyelvkopást is magyarázza.

A nyelvtanulókkal végzett vizsgálatok arra engednek következtetni, hogy az L2 hatással van az L1-re a pragmatikai szinten is, és feltételezi, hogy az L2 nyelvi és kulturális környezetnek való huzamosabb kitétség (emigráció) nemcsak a pragmanyelvi, de a sociopragmatikai tudásra is hatással lehet. A nyelvkopás szakirodalmá keveset vagy egyáltalán nem foglalkozott a pragmatikai szinten történő változásokkal, így vizsgálata időszerűvé vált. Jelen kutatást megelőzte egy felfedező pilotkutatás, amelynek során a résztvevők megjegyezték, hogy a szókinés mellett változásokat észlelnek a pragmatikai tudásukban (pl. udvariassági

¹ Az elmélet szerint a nyelve(ke)t állandó változás, non-linearitás és az alrendszerek összekapcsolódása jellemzi. Fontos fogalom az ún. „attraktor” állapot, ami azt jelenti, hogy a rendszer megragad egy bizonyos állapotban vagy szinten, és különböző külső hatásokra pozitív vagy negatív irányba elmozdul, tehát a fejlődés és a hanyatlás is lehetséges kimenetek lehetnek. A nyelvkopás tehát „negatív vagy inverz nyelvi növekedés” (JESSNER 2003: 240), ami akkor válik észlelhetővé, ha eltűnnek azok a tényezők, amelyek a nyelvfenntartást és nyelvfeljődést támogatják.

formulák, direktség, formalitások), ezért fontosnak tartottam, hogy az éles kutatásnak mindenképpen része legyen egy a pragmatikai szintet vizsgáló feladat is. A választás az L2-elsajátítás kutatásában sokat vizsgált k é r é s e k r e esett.

3. A kérések pragmatikája: direkt és indirekt kérések. Jelen értekezés vizsgálati tárgya a kérés. A kérés beszédaktus, melynek „illokúciós ereje a beszélőnek hallgatójával szembeni jövőbeli elvárásaival azonosítható, másképpen szólva a kérés a beszélőnek arra irányuló szándékát jeleníti meg, hogy hallgatója megtegyen valamit” (SZILI 2002: 12).

SEARLE (1969, 1975) meghatározása szerint a beszédaktus egy szabály-vezérelt viselkedés, a verbális viselkedés egy formája. Szerinte a nyelvhasználat nem más, mint beszédaktusok végrehajtása, amelyeknek két összetevőjük van: a p r o p o z i c i o n á l i s t a r t a l o m (az üzenet tartalma) és a i l l o k ú c i ó s e r ő (a beszélő szándéka). A következő mondatok propozicionális tartalma ugyanaz, míg illokúciós erejük különbözik (kérés): *Kérlek, takarítsd ki a szobádat! – Köszönöm, hogy kitakarítod a szobádat!*

SEARLE beszédaktus-elméletét később a GRICE által megalkotott e g y ü t t m ű k ö d é s i a l a p e l v (Cooperative Principles) négy maximája alapján próbálták magyarázni (GRICE 1975), melyek a mennyiség, minőség, viszony és modor. LEECH (1983) szerint azonban az együttműködési alapelv nem teljes, mert csupán a hallgató interpretációjára hagyatkozik, és nem foglalkozik a beszélővel. A beszédaktus egy elsődlegesen problémamegoldó folyamat, tükrözi a beszélő és a hallgató álláspontját is, és ebben a folyamatban a beszélő problémája elsődlegesen a tervezés, míg a hallgatóé az interpretáció. A problémamegoldó stratégiát egy means-end elemzésnek is tekinthetjük, ahol a végső állapot, hogy a beszélő elérje a célját (a fenti példa alapján tehát azt, hogy tiszta legyen a szoba). A megtett lépések egy láncolat kapcsolatait alkotják, amelyek a kezdő állapotot (rendetlen szoba) a végső céllal (tiszta szoba) kötik össze. LEECH (1983) meghatározása alapján az indirektség nem más, mint ennek a láncolatnak a hossza és összetettsége, következésképp: minden szándékosan kejtett beszédaktus indirektnek tekinthető. A beszédaktus stratégiák relatív udvariassági fokát az általa megalkotott u d v a r i a s s á g i a l a p e l v e k alkotják (tapintat, nagylelkűség, helyeslés, szerénység, egyetértés, együttérzés), melyek közül jelen értekezés témájához a leginkább kapcsolódik a t a p i n t a t . A tapintat alapelve szerint: „Minimalizáld a partner kárát, maximalizáld a partner előnyét!” (LEECH 1983: 113). LEECH azt állítja, hogy a kérések megfogalmazásánál a beszélő célja az üzenet közvetítése, de egyúttal fontos a jó személyközi kapcsolat fenntartása is. Annak érdekében, hogy mindkettőt elérje, a kontextusnak megfelelő tapintatos kérést kell megfogalmaznia. A tapintatosság mértéke különböző skálákon mérhető, mint például a költség-haszon skála, opcionálitás skála, indirektség skála.

Jelen tanulmány BROWN és LEVINSON (1987) elméletén belül értelmezi a vizsgált korpuszt. Az udvariasságot BROWN–LEVINSON (1987) az úgynevezett a r c fogalma felől közelítik meg. Az arc az a nyilvános énkép, amelyet a társadalom tagjai maguknak tulajdonítanak. A beszélő és a hallgató célja is az, hogy megvédjék mind a pozitív, mind pedig a negatív (a cselekvés szabadsága) arcukat.

A beszédaktusok mindkét típusú arcra potenciális fenyegetést jelentnek, így a r c f e n y e g e t ő a k t u s o k nak is nevezhetjük őket. Ennek egyik legtipikusabb formája a kérés, amikor a hallgató azon kívánsága, hogy ne erőltesse rá senki az akaratát (negatív arc), veszélyben van, mert a beszélő a kéréssel épp ezt teszi. A beszélő pedig kockáztatja a pozitív arcának az elvesztését, mert a hallgató visszautasíthatja a kérést. A beszélő minimalizálni szeretné a hallgató negatív arcát érő fenyegetést, ezért „arcvédő munkát” fejt ki, és ezt a munkát BROWN és LEVINSON szerint az udvariassági stratégiák használatával teszi. Az udvariasság ebben az értelemben nem más, mint az a vágy, hogy megvédjük az arcunkat vagy énképünket.

Az indirektség nem egyenlő az udvariassággal, de a két fogalom több ponton kapcsolódik egymáshoz. Az indirektséget a fentebb leírt elméleti keretek összefüggésében értelmezzük (l. LEECH 1983; BROWN–LEVINSON 1987), és úgy tekintünk rá, mint azoknak a lépéseknek az összessége, amelyeket a beszélő és a hallgató tesz a kijelentés illokúciós erejének eléréséhez. Az udvariasság és indirektség közötti kapcsolat az, hogy az indirektség egy olyan, a beszélő által alkalmazott stratégia, amellyel megpróbálja a hallgató arcát védelmezni a kérés megfogalmazásakor. Az udvariasság tehát az indirektség használatának a fő motívátora. Az indirektség mellett más udvariassági stratégiák is használhatók, mint például a szintaktikai és lexikai módosítók (l. lejjebb), amelyek szintén arra szolgálnak, hogy védjék a hallgató arcát. Végeredményben az udvariassági szint a kérés direktségi szintjéből és az alkalmazott udvariassági stratégiákból áll össze, amelyek egymást semlegesíthetik is, azaz egy direkt stratégia módosítókkal kiegészítve (1) udvariasabb lehet, mint egy indirekt, de nem módosított stratégia (2). Az (1) példa esetében a fő cselekvés (kiemelt rész) performatív igével van kifejezve, amit megelőz egy indoklás, majd további két enyhítő követ (jutalom és köszönet). A (2) példában nincsenek enyhítők, viszont a kérés egy indirektebb stratégiával (hajlandóság) van kifejezve.

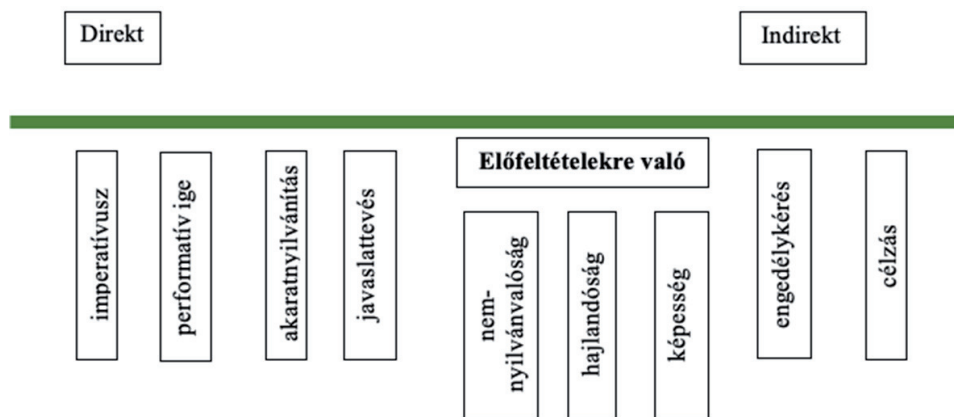
- (1) Ne haragudj, hogy zavarlak, de kicsit elmaradtam a feladataimmal, és nagyon közelít egy határidő. Kérlek, segíts nekem a beszámoló befejezésében, és legközelebb én is nagyobb részt veszek ki a közös munkából. Nagyon szépen köszönöm, ha megteszed.
- (2) Tudnál nekem segíteni a beszámoló befejezésében?

Az udvariasság mértéke továbbá függhet a beszélő és a hallgató közötti társadalmi távolságtól és a beszélgetés kontextusától, azaz attól, hogy intézményi vagy nem intézményi keretek között történik a kérés megfogalmazása. SZILI (2003, 2016) kérésekkel foglalkozó kutatása mellett BÁNDLI (2016) és KOCZOGH (2012) az egyet nem értés vizsgálatakor szintén megállapították, hogy a magyar beszélőközösségben a társadalmi távolság fontos szerepet játszik: „A statisztikai elemzések valóban jelentősnek mutatták a társadalmi távolság hatását, jóval nagyobbak, mint az ellentmondás súlyát. [...] A baráti viszony tehát sokkal inkább megtűri, hogy a beszélő erősítse egyet nem értésének arcfenyegető jellegét, mint az ingatagabb ismerősi viszony.” (BÁNDLI 2013: 107.)

4. A kérés stratégiai elemzése. A kérések udvariassági szintjét az alkotóelemek elemzésével vizsgálhatjuk. A kérés fő alkotóeleme a fő cselekvés, illetve a külső és a belső módosítók, vagy más néven támogató lépések (SZILI 2002). A fő cselekvés direktségének elemzésekor HENDRIKS (2008) kategorizációját alkalmazzuk, aki a besorolást alapvetően LEECH indirektség és opcionális skálájára alapozta, de támaszkodik más munkákra is (BLUM-KULKA–HOUSE–KASPER 1989). A skálát kiegészíti a SZILI (2002) által bevezetett engedélykérés kategória. Az 1. ábra segítségével szeretném érzékeltetni az elemzési keretet, amelyben a különböző stratégiák láthatók a direkttől az indirekt felé haladva. Direkt kategóriák az imperatívusz, performatív ige, akaratnyilvánítás, javaslattevés; indirekt stratégiák pedig az előfeltételekre való utalás (nem-nyilvánvalóság, hajlandóság, képesség) és a célzás.

1. ábra

A direkt és indirekt stratégiák ábrázolása²

Az **imperatívusz** a legdirektebb stratégia, amely teljes mértékben melőzi a tapintat maximáját, mivel a legmagasabb ráerőltetést képviseli a hallgatóra, aki vagy végrehajtja a feladatot, vagy visszautasítja, de ezáltal vállalja, hogy udvariatlan lesz (*Nyisd ki az ablakot!*). A direktség nem jelenti azt, hogy ez a legudvariatlanabb stratégia; megítélése szituációtól és kontextustól is függ. HENDRIKS (2008) megjegyzi, hogy egyes esetekben az életmentés fontosabb, mint az arcmentés, így az imperatívusz használata nem tekinthető udvariatlannak (*Add ide a szikét!*).

A **performatív ige** használata egy fokkal indirektebb, mint az imperatívusz, mivel a kérés jelentését az ige szemantikai jelentésének kikövetkeztetéséből érti meg a hallgató (*Kérlek, nyisd ki az ablakot!*). Leggyakrabban beágyazott performatívum formájában jelentkezik (*Elkérhetem/elkérhetném? El kell, hogy kérjem. El szeretném kérni.*) Ez is az egyik legdirektebb stratégia, viszont az udvariassági foka ennek is kontextusfüggő.

² Saját ábra.

Akaratnyilvánítás: a beszélő az akaratát vagy vágyát fejezi ki a kéressel. Ez a stratégia direktnek számít, mivel a hallgató a nem teljesítéssel udvariatlan lesz (*Szeretném, ha kinyitnád az ablakot. Szeretném megnézni a táskáját.*).

Javaslattevés: hallgatóorientált alak, mivel megfogalmazásában a hallgató érdekeit tartja szem előtt (*Mi lenne, ha megcsinálnánk együtt? Ha most lenne egy kis ideje nekem segíteni, akkor ráérnék ebédelni.*).

Előfeltételekre való utalás (hajlandóság, képesség, nem-nyilvánvalóság, engedélykérés): indirekt stratégiák, amelyek bizonyos feltételeket ellenőriznek. A hallgató hajlandóságára és képességére vonatkozó kérések hallgatóorientáltak, míg a nem-nyilvánvalóság a tetre irányul: *Lehetséges, hogy ezt az 50 csomagot ebéd után csomagolnám be?* (nem-nyilvánvalóság); *Segítenél, légy szíves, a matek házimban?* (hajlandóság); *Tudsz segíteni a feladatban?* (képesség).

Engedélykérés: a kategóriát SZILI (2002) állította fel, ami a magyarban nem gyakori kérésstratégia, de létező; SZILI korpuszában a kérések 14%-át teszi ki (*Megengedi, hogy előre menjek?; Megnézhetném a táskáját?*).

Célzás: a legkevesebb lehetőséget hordozza magában arra, hogy a hallgató arcvesztést szenvedjen, mert legtöbbször nem tartalmaz kérést, és tartalmában kétértelmű, így a hallgatónak megmarad a lehetősége, hogy ne kérdésként interpretálja (*Jajj, ne haragudj, de nem tudok sajnos elmenni, mert más prezentációt kell tartanom holnap, és hát azt már kétszer eltoltam, és most már muszáj lesz megtenni.*).

A fő cselekvés direktségének tompítására a beszélő külső módosítókat vagy támogató lépéseket használ(hat), ily módon a hallgató számára elfogadhatóbbá teszi a kérést. A külső módosítók a fő cselekvés előtt és után is állhatnak. A következő példában (3) a fő cselekvés kifejezésére az indirekt hajlandóság stratégiát használta a beszélő, amit megelőznek az ún. indoklások, amelyek a helyzet magyarázatára szolgálnak, és a végén egy köszönet szerepel. A támogató lépések segítenek elkerülni az arcvesztést.

(3) *Szia! Ne haragudj, de nagyon sietek, és csak egy doboz tejet szeretnék kifizetni. Előre engednél? Köszönöm!*

Az 1. táblázat a tanulmányban használt külső módosítókat mutatja be.

1. táblázat

Külső módosítók (HENDRIKS 2002 nyomán)

	Külső módosítók	Példák
A)	Előkészítő: a kérés előkészítésének jelzése	<i>Kérdezhetek valamit?</i>
B)	Elővállalás: olyan elemek, amelyek biztosítják a vállalást a hallgató részéről, mielőtt a kérés elhangzana	<i>Tudnál nekem segíteni?</i>

C)	Indoklás: a kérés okai, magyarázata, indoklása	<i>Ne haragudj, de van egy fontos találkozóm, ezért...</i>
D)	Lefegyverzés: olyan elemek, amelyek jelzik, hogy a beszélő tudatában van, hogy a kérdésben a hallgató észreveszi a ráerőltetett akaratot	<i>Tudom, hogy túl késő van, de...</i>
E)	Jutalom	<i>Majd én fizetem az ebédet.</i>
F)	Köszönet	<i>Nagyon hálás lennék!</i>
G)	Kár minimalizálása	<i>Nem telik sok időbe</i>

Az előzőekben tárgyalt elméleti keretek és előző kutatási eredmények tükrében a jelen kutatás kérdései a következők: 1. A holland nyelvi-és kulturális közegben élő magyarok milyen kérés stratégiaikat használnak az első nyelvükön? 2. Milyen mértékben használnak külső módosítókat a direktség tompítására? 3. A társadalmi távolság és a kontextus mennyiben befolyásolja a direktség mértékét? 4. Vannak-e egyéb tényezők (nyelvhasználat gyakorisága, emigrációs idő hossza, életkor), amelyek hatással vannak a direktség mértékére? A hipotézisek felállításához a Magyarországon élő magyarokkal és Hollandiában élő hollandokkal végzett kutatások eredményeit vette alapul a tanulmány. Magyarországon SZILI (2002, 2016) vizsgálta a kérések pragmatikáját 148 diák és 51 felnőtt résztvevő bevonásával; kutatásából kiderült, hogy a használt stratégiák leginkább direkt, amelyeket külső módosítókkal tompítanak (*kérem, légy szíves*). A hollandokkal végzett kutatásokból azonban az derül ki, hogy az indirekt kérés stratégiákat preferálják (HENDRIKS 2008; LE PAIR 2005).

A jelen kutatás feltételezi, hogy 1. a hollandiai magyarok több indirekt stratégiát használnak, mint a Magyarországon élők; 2. a kontrollcsoport nagyobb mértékben használ külső módosítót a direktség tompítására; 3. a nagy társadalmi távolság és az intézményi kontextus több indirekt stratégiát eredményez mindkét csoportban. Mivel a nyelven kívüli tényezők hatásával kapcsolatban nincs rendelkezésünkre álló előzetes kutatás, így hipotézist sem tudunk felállítani.

5. A kutatás módszerei. A kutatásban olyan hollandiai magyarok vettek részt, akik legalább már 8 éve ott élnek (résztvevők száma: 19). A demográfiai és nyelvi háttérük feltárására a kutatás a Szociális személyes háttérkérdőívet használta (SCHMID 2004), amely egy 79 kérdésből álló mérőeszköz (languageattrition.org). A kérdőív a következő részekre osztható:

Személyes háttér: életkor, nem, születés helye, nemzetiség, dialektus vagy standard anyanyelv, végzettség, foglalkozás, az emigráció hossza.

Nyelvválasztás: az L1 használata a partnerrel, gyerekekkel, a közösségben, L1 média használata stb. Pl. Milyen nyelvet vagy nyelveket használ, mikor a gyerekeihez beszél? Milyen nyelvet vagy nyelveket használnak a gyerekei, mikor Önhöz beszélnek?

Nyelvi kontaktus: a Magyarországra látogatás gyakorisága és hossza, az L1 használatának a gyakorisága, a partner/barátok anyanyelve, nyelvhasználata

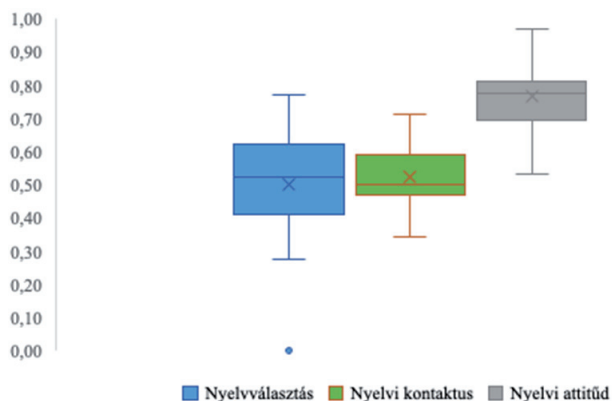
a magyarországi rokonokkal stb. Pl. Visszatért-e valaha Magyarországra, mióta elköltözött Hollandiába? Átlagban több magyarul vagy hollandul/angolul beszélő barátja van?

Attitűd: az L1 fenntartásának fontossága, a gyermekek nyelve, kulturális preferencia, nyelvi preferencia, honvágy, visszatérés szándéka, akcentus L1-ben stb. Pl. Bátorítja a gyermekeit, hogy beszéljenek magyarul? Magyarul, hollandul vagy angolul beszélve érzi magát inkább kényelmesen?

A kérdések típusa zárt volt és egy, a kérdőív fejlesztői által kidolgozott kódrendszer segítségével a válaszok kvantifikálhatók a 0 és 1 között terjedő skálán. A 2. számú ábrán a résztvevők válaszainak összefoglalása látható, ahol a dobozábrán közepén az átlagok, illetve a válaszok eloszlása a minimum és a maximum értékek között vannak feltüntetve. A nyelvhez fűződő attitűdök magasak (átlag: 0,78), míg a nyelvi kontaktus (átlag: 0,5) és a nyelvválasztás (átlag: 0,53) alacsonyabb értéket mutat, ami természetes egy második nyelvi környezetben.

2. ábra

A Szociális személyes háttérkérdőív eredményei

A vizsgálatban résztvevők többsége, ahogy az a kérdőívből és interjúkból kiderült, a migráció történeti korszakolása (GAZSÓ 2016) alapján az új emigrációhoz tartozik, akikre általában jellemző, hogy az elvándorlás oka inkább gazdasági, mint politikai, és időben jobban szétoszlik, mint az előző hullámok, továbbá jellemzően nem csatlakoznak az egyes diaszpóra szervezetekhez és klubokhoz, nem járnak el rendezvényekre. Emellett transznacionális közösségnek is tekinthetjük őket, mivel jellemző rájuk, hogy olyan szociális mezőket építenek ki, amelyek összekapcsolják az új hazát a régivel (GLICK-SCHILLER-BASCH-BLANC 1995), azaz rendszeresen tartják a kapcsolatot az anyaországban élő családtagokkal és barátokkal, hazautaznak, és az emigrációra nem mint végérvényes döntésre tekintenek, mivel nem vetik el a hazaköltözés lehetőségét.

Összehasonlításképp egy magyarországi egynyelvű csoportot is vizsgáltam, akik hasonló korúak és végzettségük (egyetemi végzettség) voltak, mint a célcsoport, és a mindennapjaik során csak a magyart használják (l. 2. táblázat).

2. táblázat

A vizsgálatban részt vevők adatai³

	Célcsoport		Kontrollcsoport	
	Átlag	SD	Átlag	SD
Kor	41,3	9,5	40,7	8,2
Emigrációs idő hossza	13,93	6,8	–	–

A vizsgálatban használt diskurzuskiegészítő feladat szituációit (discourse completion task, DCT) HENDRIKS (2002) dolgozta ki egyetemisták idegen nyelvi pragmatikai készségének mérésére. Fontos azonban megjegyezni, hogy a DCT eredetileg BLUM-KULKA (1982) nevéhez köthető, aki kutatásában héberül tanuló angol anyanyelvű csoportot hasonlított össze héber és angol egynyelvű kontrollcsoportokkal. A résztvevő feladata ebben a feladatban az, hogy olvassa el a szituációt, és mondja el, mit mondana az adott helyzetben. Az elemzések a rögzített hangfelvételek alapján történtek. Az eredeti vizsgálatból 12 szituációt és 8 disztraktort használtam; az utóbbira azért volt szükség, hogy az adatközlők ne álljanak rá egy válaszadási mintára.

A feladat két tényezőt tartalmazott: a társadalmi távolságot (a beszélgetőtársak ismerősök vagy ismeretlenek) és a kontextust (intézményi vagy nem intézményi).

Kérés: A bevásárlóközpont: A kasszánál áll sorba, hogy kifizessen egy üveg tejet. Késésben van egy fontos találkozórol. Egy férfi áll Ön előtt, a bevásárlókocsija tele van termékekkel. Mit mond az Ön előtt álló férfinak?

Disztraktor: A jegyiroda: Sorban áll, hogy megvegye a vonatjegyét. Épp venné meg a jegyét, amikor azt mondja a jegyeladó hölgy, hogy ő bezár és megkéri, fáradjon át a következő jegyirodába. Ön nem hajlandó erre.

A társadalmi kontextus és a távolság alapján a következő kategóriákba sorolhatók az egyes szituációk.

Társadalmi távolság (TT):

(TT1) Kicsi (a megszólított személy közeli ismerős pl. családtag, barát, kolléga).

(TT2) Nagy (a megszólított személy ismeretlen).

Kontextus (K):

(K1) nem intézményi (mindennapi kérést intéz a beszélő valakihez).

(K2) intézményi (pl. munkával kapcsolatos kérés).

A következő példában a társadalmi távolság kicsi (TT1), a kontextus pedig nem intézményi (K1).

³ Magyarázat: SD = standard deviáció.

Megígérte a szomszédjának, Mártának, hogy a saját és az ő gyerekeit is felveszi a fociedzés után a helyi sportközpontnál. Viszont épp most kapta a hírt, hogy részt kell vennie egy sürgős megbeszélésen. Átsétál a szomszédhoz és becsenget; Márta nyitja az ajtót. Mít mond a szomszédjának?

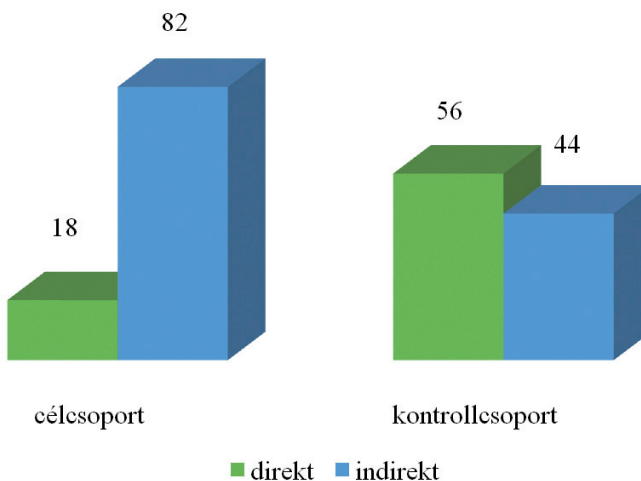
A kutatáshoz a szóbeli közlés módszerét választottam, mivel az írásbeli feladat elvégzése más kognitív folyamatokat foglal magában, mint a beszéd (COHEN–OLSHTAIN 1994). Az írásban végzett feladat megköveteli a résztvevőktől, hogy a pragmatikai információkat előhívják a memóriájukból, és ezt leírják (BARRON 2003), míg a szóbeli esetében inkább a valós használat tükröződik.

6. Eredmények

6.1. A direkt és indirekt stratégiák használata a célcsoportban és a kontrollcsoportban. A 3. ábrán a direkt és indirekt stratégiák százalékos aránya látható a két csoportban. A célcsoport (hollandiai magyarok) az indirekt stratégiák használatát preferálta (82%), és csak 18%-ban használt direkt stratégiát, míg az egy nyelvű magyar kontrollcsoport a direkt stratégiákat használta nagyobb számban (56%). A WILCOXON-féle előjeles rangpróba szerint a célcsoport szignifikánsan több indirekt stratégiát használt ($Z = 3,652$, $p < 0,000$), viszont a kontrollcsoportban a különbség nem szignifikáns ($Z = 0,791$, $p > 0,05$).

3. ábra

A direkt és indirekt stratégiák a célcsoportban és a kontrollcsoportban (%-ban)

Az 1. ábrán bemutatott skálát használva az is kimutatható (l. 3. táblázat), hogy a célcsoport esetében a 10%-ot meghaladó stratégiák mind indirektek, melyek közül a képesség (4) érte el a legmagasabb arányt (14%), ezt követi a hajlandóság (5), az engedély (6) és a nem-nyilvánvalóság (7).⁴

⁴ A példákban a fő cselekvést ritkítással jelöltem.

- (4) *Joyce, ne haragudj, közbejött valami, el tudnál menni te a fociedzésre a gyerekekkel, mert közbejött egy nagyon fontos megbeszélés a munkahelyemen.*
- (5) *Hello Joyce, tegnap megbeszéltük, hogy én veszem fel a kölyköket a fociedzés után, viszont nagyon sürgősen el kell mennem, megtennéd, hogy te vedd fel mind a két srácot, vagy négyet, nem tudom hányan vannak, az összes gyereket a fociedzés után?*
- (6) *Ó, kedves uram, megengedné esetleg, hogy maga elé álljak a sorban, ugyanis csak ezt az 1 liter tejet szeretném kifizetni, és nagyon-nagyon rohannom kell, remélem, megérti.*
- (7) *De jó, Mr. Hopkins, hogy pont erre jár! Szükségem volna a segítségére. Holnap reggel kéne leadom ezt a beszámolót, és tudja, önnek kéne jóváhagynia. Lehetséges, hogy még ma este elolvassa ezt a beszámolót? Mindössze 10 oldal, és hát nagy segítség lenne nekem.*

A kontrollcsoport esetében a performatívummal kifejezett direkt stratégia eléri a 40%-ot (8), míg az indirekt stratégiák közül csak a képesség haladja meg a 10%-ot (9).

- (8) *Péter, holnap lesz egy nagyon fontos prezentáció, amin részt kéne vennünk. Nekem sajnos halaszthatatlan családi programom van, légy szíves, akkor képviselj minket.*
- (9) *Mária, sajnos nagyon megcsúsztam itt a feladat végrehajtásával, amennyiben nem tudom ezt elvégezni, akkor nem jut időm ebédelni. Tudna nekem segíteni, hogy időben még odaérjek az étkezdébe?*

A célcsoport esetében 4, míg a kontrollcsoport esetében 5 alkalommal nem hangzott el a kérés, jellemzően a postázó (10) és a szomszéd háza (11) szituációkban.

- (10) *Kicsit elcsúsztam a csomagolással, én egy kicsit később fogok ebédelni.*
- (11) *Helló, Joyce, tudom, hogy megbeszéltük, hogy a gyereket elviszem focizni, viszont van egy megbeszélésem, így nem fogom tudni őket felvenni, ne haragudj, próbáltam kimenteni magam a megbeszélés alól, így viszont nem lesz lehetőségem, hogy felvegyem a gyerekeket, ne haragudj.*

3. táblázat

A célcsoport és a kontrollcsoport által használt stratégiák (százalékban)

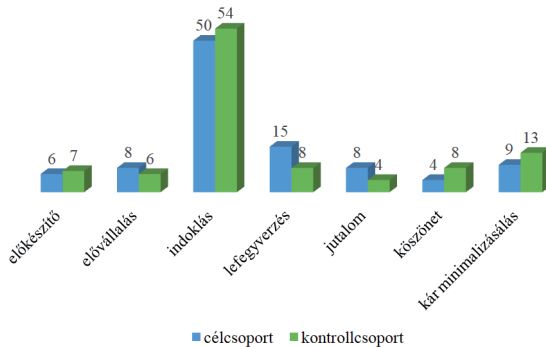
	Direkt stratégiák				Indirekt stratégiák				nincs kérés	
	imperatívusz	performatív ige	akarathyilvánítás	javaslattevés	nem-nyilvánvalóság	hajlandóság	képesség	engedélykérés		célzás
Célcsoport	3	5	7	3	10	21	31	11	5	4
Kontrollcsoport	5	40	6	5	4	9	16	9	1	5

6.2. Külső módosítók használata a két csoportban

A külső módosítók arra szolgálnak, hogy a kérés direktségét tompítsák, továbbá módosítsák a kérés hatását vagy erejét, ezáltal csökkentsék az arcvesztés veszélyét. A leggyakrabban használt külső módosító a célcsoportban (50%) és a kontrollcsoportban (54%) is az indoklás volt (4. ábra).

4. ábra

A külső módosítók használata a két csoportban (százalékban)

Ahogy az eddigiekből kiderült, a direkt stratégiák száma magasabb a kontrollcsoportban, így felmerül a kérdés, hogy a külső módosítókkal próbálták-e tompítani a kérés direktségét. A 4. táblázat adataiból kiderül, hogy a kontrollcsoportban a külső módosítók száma ugyanannyi mindkét stratégia esetén, míg a célcsoportban többet használtak az indirekt stratégiák esetén. Mindez összhangban van a használt stratégiák megoszlásával (3. ábra). A célcsoportban a korreláció a direkt stratégiák és a külső módosítók között pozitív ($r = 0,378$), míg az indirekt stratégiák negatív kapcsolatot mutatnak a támogató lépésekkel ($r = 0,397$). Ez azt jelenti, hogy aki több direkt stratégiát használ, több külső módosító használatával tompít, viszont aki több indirekt stratégiát használ, a nagyszámú összesített külső módosító ellenére kevesebb külső módosítót ad hozzá a fő cselekvéshez. A kontrollcsoport stratégiái

és módosítói között nincs ilyen kapcsolat. A következő kérés (12) fő cselekvése *performatívige*, pontosabban *beágyazott performatívum*, tehát a kérés szándékot a résztvevő előbb módosított formában fejezi ki, majd ezt követi egy képességet tudakoló stratégia. A résztvevő többféle támogató lépést is használ a direktség tompítására. A köszöntés után van egy *lefejezés*, ezzel a beszélő tudatja a hallgatóval, hogy tudatában van, hogy a kérésével ráerőlteti az akaratát. A fő cselekvést követi az *indoklás*, ahol elmagyarázza, miért van szükség a segítségre, majd ezt követi a *kármিনি málizálás*, ami a feladat végrehajtásához szükséges idő rövidegét hangsúlyozza, és végül egy *köszönéssel* zárul a kérés.

(12) *Jó estét kívánok, tudom, hogy már csak öt percük van zárás előtt, de szeretném megkérni, hogy tudna-e abban segíteni, hogy megváltoztassam a foglalást a jegyemnél, mert elnéztem az érkezési időpontot, és ha nem sikerül megváltoztatnom a foglalást, akkor lekések egy nagyon fontos amszterdami találkozót. Remélem, hogy tudna rám néhány percet szánni, mert azt gondolom, hogy ez nem tartana hosszabb, több idő, nem lenne több időre szükség, mint öt perc. Nagyon szépen köszönöm a segítségét.*

4. táblázat

A külső módosítóik száma a direkt és indirekt stratégiák használatakor (százalékban)

	Direkt	Indirekt
Célcsoport	28	72
Kontrollcsoport	50	50

6.3. A társadalmi távolság és az intézményi kontextus hatása. A kutatásban használt szituációk különböztek egymástól abban, hogy a beszélő és a hallgató ismerik egymást vagy idegenek, illetve, hogy a kérés intézményi vagy nem intézményi kontextusban hangzik el. Az 5. táblázat a direkt és indirekt stratégiák használatának százalékos megoszlását foglalja össze a két változó tükrében.

5. táblázat

A társadalmi távolság és a kontextus szerepe a direkt és indirekt stratégiák használatában (százalékban)⁵

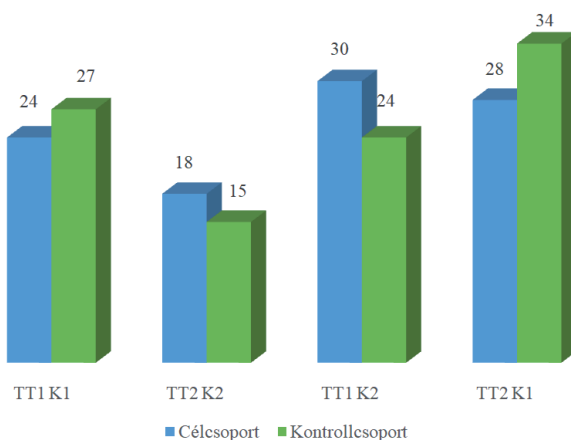
	Célcsoport			Kontrollcsoport		
	Direkt	Indirekt	Nincs Kérés	Direkt	Indirekt	Nincs Kérés
TT1 K1	2,0	21,2	2,6	10,6	13,5	0,0
TT2 K2	7,9	13,9	2,0	15,4	6,7	3,8
TT2 K1	4,6	21,2	0,0	13,5	12,5	0,0
TT1 K2	4,0	20,5	0,0	16,3	6,7	1,0

⁵ Magyarázat: TT1 = kis társadalmi távolság; TT2 = nagy társadalmi távolság; K1 = nem intézményi; K2 = intézményi.

A táblázatból kiderül, hogy a célcsoport társadalmi távolságtól és intézményi kontextustól függetlenül minden helyzetben több indirekt stratégiát használt; a direkt stratégiák aránya akkor volt a legmagasabb, amikor intézményi kontextusban nagy volt a távolság a felek között (TT2 K2). A kontrollcsoport csak akkor használt több indirekt stratégiát, amikor az arcvesztés lehetősége a legkisebb volt (TT1 K1). Az 5. ábra alapján az is megállapítható, hogy a formális helyzetekben (TT2 K2) hangzott el a legkevesebb külső módosító mindkét csoportban, tehát a direktiséget nem próbálták meg a támogató lépések nagyobb használatával tompítani.

5. ábra

A társadalmi távolság és a kontextus szerepe
a külső módosítók használatában (százalékban)

A nyelven kívüli tényezők (nyelvhasználat gyakorisága, emigrációs idő hossza, kor) nem mutattak kapcsolatot sem a direkt/indirekt stratégiák, sem pedig a külső módosítók használatával.

7. Összegzés. A tanulmány az első nyelvben pragmatikai szinten végbenő változásokkal foglalkozott a hollandiai magyarok példáján. A nyelvkopás és a kérések pragmatikájának tárgyalása mellett összefoglalta azokat a kutatási eredményeket, amelyek a pragmatikai szinttel kapcsolatosan születtek, majd ismertette a kutatás módszertanát és eredményeit.

A vizsgálat eredményei rávilágítottak, hogy a holland nyelvi és kulturális közegben élő magyarok szignifikánsan több indirekt stratégiát használnak a kérések kifejezésére, ami megerősíti a kutatás első hipotézisét. A hipotézis alapja LE PAIR (2005) kutatása volt, aki spanyol és holland egynyelvűeket, illetve spanyolul tanuló hollandokat vizsgált ugyancsak diskurzuskiegészítő feladattal. A holland csoport szignifikánsan több indirekt stratégiát használt, mint a spanyol csoport, ami leginkább az előfeltételekre való utalás kategóriát jelentette. Ezek az eredmények magyarázhatják a hollandiai magyar csoport által produkált nagyszámú indirekt stratégiát, és alátámasztják azt a feltételezést, hogy az L2

magas szintű tudása, gyakori használata és egy másik nyelvi környezetnek való hosszútávú kitettség hatással van arra, ahogy az egyén az L1-en megnyilvánul. Mindez a kontrollsorozatban, melynek tagjai funkcionálisan egynyelvűnek számítanak, nem volt megfigyelhető. A kutatás második hipotézise nem igazolódott be, mivel a magyarországi kontrollsorozat nem használt több külső módosítót a direktség tompítására. A célcsoportban azonban azok, akik több direkt stratégiát használtak, több külső módosítót is használtak, ily módon elfogadhatóbbá téve a kérést. A magyarországi magyarok direktségét más kutatásokban is kimutatták (SZILI 2002, 2016). Az eredmények értelmezésénél fontos szem előtt tartanunk, hogy a beszédaktus fő motívátora a kommunikációs cél elérése és az arcmentés, így ezek biztosítása az udvariasság kárára is történhet. Erre jó példa KOCZOGH kutatása, aki az egyet nem értés és az udvariasság/udvariatlanság kapcsolatát vizsgálta egyetemisták körében mind produkciós (2012), mind pedig perceptiós (2017) szinten. Kiderült, hogy a leggyakrabban használt stratégia egy direkt stratégia (e l l e n t m o n d á s), ami a szerzőt arra engedte következtetni, hogy egyes esetekben a beszélő számára fontosabb saját arcának fenntartása és álláspontja védelme, mint a hallgató arcának megóvása. Az egyetemisták általában az indirekt stratégiákat tartották udvariasabbnak (KOCZOGH 2017), de bizonyos helyzetekben az arcvédelmet felülírta a kommunikációs cél elérése.

Végezetül a nagyobb társadalmi távolság és intézményi kontextus egyik csoportban sem eredményezett több indirekt stratégiát, és a nyelven kívüli tényezők (nyelvhasználat gyakorisága, emigrációs idő hossza, kor) sem mutattak semmilyen hatást. Ezek az eredmények betudhatók a viszonylag alacsony résztvevőszámnak, illetve annak, hogy a nyelven kívüli tényezők esetében a célcsoport nem mutat nagy változatosságot.

Kulcsszók: kérisi stratégiák, indirektség, direktség, külső módosítók, elsőnyelv-kopás.

Hivatkozott irodalom

- BARRON, ANNE 2003. *Acquisition in Interlanguage Pragmatics. Learning How to Do Things with Words in a Study Abroad Context*. John Benjamins, Amsterdam.
- BÁNDLI JUDIT 2013. Az egyet nem értés pragmatikája. *Magyar Nyelvőr* 137: 97–110.
- BÁTYI SZILVIA 2020. „Két otthon között valahol félúton” Az identitás meghatározása az új migrációban a hollandiai magyarok példáján. *Kisebbségi Szemle* 5: 77–90.
- BÁTYI SZILVIA 2021. A nyelv, identitás és kultúra kapcsolata az elsőgenerációs hollandiai magyarok körében. In: ANDRÁS FERENC – KALMÁR ZOLTÁN szerk., *Trianon után: határon innen és túl*. Gondolat Kiadó, Budapest. 28–46.
- BÁTYI SZILVIA 2022. A beszédfolyamatoság és szókincs gazdagság vizsgálata a hollandiai magyarok körében. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 22/1: 1–21. <https://doi.org/10.18460/ANY.2022.1.001>
- BLUM-KULKA, SHOSHANA 1982. Learning to say what you mean in a second language. A study of speech act performance of learners of Hebrew as a second language. *Applied Linguistics* 3: 29–59.

- BLUM-KULKA, SHOSHANA 1991. Interlanguage pragmatics. The case of requests. In: PHILIPSON, ROBERT – KELLERMAN, ERIK – SELINKER, LARRY – SHARWOOD SMITH, MIKE – SWAIN, MERRILL eds., *Foreign/second language pedagogy research*. Multilingual Matters, Clevedon. 255–272.
- BLUM-KULKA, SHOSHANA – HOUSE, JULIANE – KASPER, GABRIELE 1989. Investigating cross-cultural pragmatics. An introductory overview. In BLUM-KULKA, SHOSHANA, – HOUSE, JULIANE – KASPER, GABRIELE eds., *Cross-cultural pragmatics. Requests and apologies*. Ablex, Norwood. 1–36.
- BLUM-KULKA, SHOSHANA – SHEFFER, HADASS 1993. The metapragmatic discourse of American-Israeli families at dinner. In: KASPER, GABRIELE – BLUM-KULKA, SHOSHANA eds., *Interlanguage pragmatics*. Oxford University Press, Oxford – New York. 196–223. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195066029.003.0011>
- BROWN, PENELOPE – LEVINSON, STEPHENSON 1987. *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge University Press, Cambridge. <http://doi.org/10.1017/cbo9780511813085>
- CENOZ, JASONE 2003. The intercultural style hypothesis: L1 and L2 interaction in requesting behaviour. In: COOK, VIVIAN ed., *Effects of the Second Language on the First*. Multilingual Matters, Clevedon. 62–80. <https://doi.org/10.21832/9781853596346-006>
- COHEN, ANDREW D. – OLSHTAIN, ELITE 1994. Researching the production of second-language speech acts. In: TARRONE, ELAINE E. – GASS, SUSAN M. – COHEN, ANDREW D. eds., *Research methodology in Second Language Acquisition*. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale. 143–156. <https://doi.org/10.4324/9781315044774>
- COOK, VIVIAN 2003. *Effects of the Second Language on the First*. Multilingual Matters, Bristol.
- COOK, VIVIAN 2012. Multi-competence. In: CHAPELLE, CAROL A. ed., *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Blackwell, Oxford. 3768–3774.
- DE BOT, KEES – WELTENS, BERT 1995. Foreign language attrition. *Annual Review of Applied Linguistics* 15: 151–164. <https://doi.org/10.1017/s026719050000266x>
- DE LEEUW, ESTHER 2009. *When your native language sounds foreign. A phonetic investigation into first language attrition*. Doctoral dissertation. Queen Margaret University, Edinburgh.
- DELI, ZSOLT PÁL 2021. A quantitative analysis of four linguistic variables in the language use of Hungarians in the United Kingdom and Ireland. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 21/1: 18–40. <https://doi.org/10.34103/argumentum/2022/18>
- FENYVESI, ANNA 1995. Language contact and language death in an immigrant language. The case of Hungarian. University of Pittsburgh, Pittsburgh. *Working Papers in Linguistics* 3: 1–117.
- FENYVESI, ANNA 2005. Hungarian in the United States. In: FENYVESI, ANNA ed., *Hungarian Language Contact outside Hungary. Studies on Hungarian as a Minority Language*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. 265–318. <https://doi.org/10.1075/impact.20.16fen>
- GAZSÓ DÁNIEL 2016. A magyar diaszpóra fejlődéstörténete. *Kisebbségi Szemle* 2016/1: 9–35.

- GLICK SCHILLER, NINA – BASCH, LINDA – BLANC, CRISTINA SZANTON 1995. From Immigrant to Transmigrant. Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly* 68: 48–63. <https://doi.org/10.2307/3317464>
- GRICE, HERBERT PAUL 1975. Logic and conversation. In: COLE, PETER – MORGAN, JERRY eds., *Syntax and semantics. Speech acts*. Academic Press, New York. 41–58.
- GÜREL, AYŞE 2008. Research on first language attrition of morphosyntax in adult bilinguals. *Second Language Research* 24: 431–449. <https://doi.org/10.1177/0267658308093611>
- HENDRIKS, BERNA 2008. Dutch English requests: A study of request performance by Dutch learners of English. In: PÜTZ, MARTIN – NEFF-VAN AERTSELAER, JOANNE eds., *Developing Contrastive Pragmatics. Interlanguage and Cross-Cultural Perspectives*. De Gruyter Mouton, Berlin – New York. 335–354. <https://doi.org/10.1515/9783110207217.3.335>
- HENDRIKS, BERNA 2002. *More on Dutch English ... please? A study of request performance by Dutch native speakers, English native speakers and Dutch learners of English*. Nijmegen University Press, Nijmegen.
- HUBER MÁTÉ 2016. Analitikus szerkezetek egy kanadai magyar beszélőközösség nyelvhasználatában. In: VÁRADI TAMÁS szerk., *Doktoranduszok tanulmányai az alkalmazott nyelvészet köréből*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 31–44.
- JARVIS, SCOTT 2019. Lexical attrition. In: SCHMID, MONIKA S. – KÖPKE, BARBARA eds., *Oxford Handbook of Language Attrition*. Oxford University Press, Oxford. 241–250. <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198793595.013.20>
- JESSNER, ULRIKE 2003. A Dynamic Approach to Language Attrition in Multilingual Systems. In: COOK, VIVIAN ed., *Effects of the Second Language on the First. Multilingual Matters*, Bristol. 234–246. <https://doi.org/10.21832/9781853596346-014>
- KECSKÉS, ISTVÁN – PAPP, TÜNDE 2000. *Foreign language and mother tongue*. Lawrence Erlbaum, Mahwah.
- KOCZOGH VANDA 2017. Udvariasság/Udvariatlanság és (in)direktség az egyet nem értés beszédaktusában. *Jelentés és Nyelvhasználat* 4: 1–26. <https://doi.org/10.14232/JENY.2017.1.1>
- KOCZOGH, VANDA 2012. *The Effects of Gender and Social Distance on the Expression of Verbal Disagreement Employed by Hungarian Undergraduate Students*. Doktori disszertáció. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- KONTRA MIKLÓS 1990. Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból. *Linguistica series A, Studia et Dissertationes*, 5. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- KOVÁCS MAGDOLNA 2004. Az ausztráliai magyarok nyelvvesztése: a kódváltás és nyelvváltás összefüggései. In: KOVÁCS NÓRA szerk., *Tanulmányok a diaszpóráról. Magyar világok I. Gondolat – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest*. 74–86.
- LARSEN-FREEMAN, DIANE – CAMERON, LYNNE 2008. *Complex systems and applied linguistics*. Oxford University Press, Oxford.
- LE PAIR, ROB 2005. Politeness in The Netherlands. Indirect Requests. In: HICKEY, LEO – STEWART, MIRANDA eds., *Politeness in Europe*. Multilingual Matters, Bristol. 66–81. <https://doi.org/10.21832/9781853597398-007>
- LEECH, GEOFFREY 1983. *The principles of pragmatics*. Longman, London.

- MORI, KYOKO 1997. *Polite lies. On being a woman caught between two cultures*. Henry Holt and Company, New York.
- NAVRACSICS, JUDIT 2015. L1 and dominant language – as reflected in speech disfluencies. In: NAVRACSICS JUDIT – BÁTYSZILVIA szerk., *Első- és második nyelv. Interdiszciplináris megközelítések. First and second language. Interdisciplinary approaches. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* 178. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 61–76.
- NEUBERGER, TILDA 2022. Effects of L2 exposure on the perception of the singleton/geminate contrast in Hungarian. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 22/1: 191–207. <https://doi.org/10.18460/ANY.2022.1.012>
- PARADIS, MICHEL 2007. L1 attrition features predicted by a neurolinguistic theory of bilingualism. In: KÖPKE, BARBARA – SCHMID, MONIKA S. – KEIJZER, MEREL – DOSTERT, SUSAN eds., *Language attrition. Theoretical perspectives*. Amsterdam, John Benjamins Publishing. 121–133. <https://doi.org/10.1075/SIBIL.33.09PAR>
- PAVLENKO, ANETA 2000. L2 influence on L1 in late bilingualism. *Issues in Applied Linguistics* 11: 175–205. <https://doi.org/10.5070/14112005033>
- SCHMID, MONIKA S. 2004. First language attrition. The methodology revised. *International Journal of Bilingualism* 8: 239–255. <https://doi.org/10.1177/13670069040080030501>
- SCHMID, MONIKA S. 2011. *Language Attrition*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511852046>
- SCHMID, MONIKA S. – DE LEEUW, ESTHER 2019. Introduction to linguistic factors in language attrition. In: SCHMID, MONIKA S. – KÖPKE, BARBARA eds., *The Oxford Handbook of Language Attrition*. Oxford University Press, Oxford. 181–190. <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198793595.013.15>
- SCHMID, MONIKA S. – KÖPKE, BARBARA. 2017. The relevance of first language attrition to theories of bilingual development. *Linguistic Approaches to Bilingualism* 7: 637–667. <https://doi.org/10.1075/LAB.17058.SCH>
- SEARLE, JOHN 1969. *Speech acts. An essay in the philosophy of language*. Cambridge University Press, Cambridge.
- SEARLE, JOHN 1975. Indirect speech acts. In: COLE, PETER – MORGAN, JERRY eds., *Syntax and Semantics. Speech acts*. Academic Press, New York. 59–82.
- SETON, BREGTJE – SCHMID, MONIKA 2016. Multi-competence and first language attrition. In: COOK, VIVIAN – WEI, LI eds., *The Cambridge Handbook of Linguistic Multi-Competence*. Cambridge University Press, Cambridge. 338–354. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107425965.016>
- SU, IRU 2010. Transfer of pragmatic competence. A bi-directional perspective. *The Modern Language Journal* 94: 87–102. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2009.00985.x>
- SZABÓ GERGELY 2022. „Mér nem mondom magyarul?” Diaszporizáció és nyelvi ideológiák. *Acta Academiae Beregsasiensis. Philologica* 1: 162–182. <https://doi.org/10.58423/2786-6726/2022-1-162-182>
- SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA 2013. Szociolingvisztikai vizsgálatok franciaországi magyarok körében. *Doktori disszertáció*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
- SZILI KATALIN 2002. A kérés pragmatikája a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 126: 12–30.

- SZILI, KATALIN 2016. The pragmatics of request in the Hungarian language. In: SZILI, KATALIN – BÁNDLI, JUDIT – MARÓTI, ORSOLYA eds., *Pragmatics in practice. Empirical studies in the Hungarian language*. ELTE, Budapest. 57–76.
- THOMAS, JENNY 1983. Cross-cultural pragmatic failure. *Applied Linguistics* 4: 91–112.
- TÓTH, GERGELY 2007. *Linguistic Interference and First Language Attrition. German and Hungarian in the San Francisco Bay Area*. Peter Lang, New York – Bern – Oxford.
- VARGA, ZSOLT 2012. First language attrition and maintenance among Hungarian speakers in Denmark. *Doctoral dissertation*. Aarhus University, Aarhus.

“I would like to ask you if you could help me with...”

Use of request strategies among Hungarians in the Netherlands

Moving to a new language environment, as a result of acculturation processes, linguistic expression also changes at the pragmatic level. There are many theoretical frameworks and empirical research on the impact of L1 on the development of L2 pragmatic skills; however, studies examining pragmatic changes as a result of language attrition are scarce in number. This study examined the pragmatics of requests among Hungarians in the Netherlands using an oral discourse completion task. Based on the results, it can be concluded that the target group used significantly more indirect strategies than the Hungarian control group did, and the direct strategies were complemented with external modifiers. This small-scale study revealed that the target group’s request strategies are more similar to those of the Dutch than of the Hungarians in Hungary (LE PAIR 2005).

Keywords: request strategies, indirectness, directness, external modifiers, L1 attrition.

BÁTYI SZILVIA
Pannon Egyetem